

ЗМІСТ

ВСТУП	5
--------------------	---

Розділ 1

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	9
--	---

- 1.1. Управлінські підходи в освітньому просторі
із збереження ціннісних орієнтирів громадян
в умовах сучасних суспільних трансформацій 9
- 1.2. Стратегії інновацій у науково-педагогічній діяльності
закладів освіти в системі фінансування та дотацій
у контексті економічної ефективності 28
- 1.3. Формування гуманітарної політики в освітній сфері
щодо реалізації програм безперервного навчання
громадян протягом життя в Україні 49
- Висновки до розділу 1* 67

Розділ 2

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	71
---	----

- 2.1. Зарубіжний досвід політики якості освіти
в навчальних закладах різної форми власності
з педагогічних технологій та професіоналізації кадрів 71
- 2.2. Управлінський досвід у реалізації державної
гуманітарної політики у сфері модернізації освітніх
послуг країн Центральної та Східної Європи 85
- 2.3. Функціонування освітнього простору
Сполучених Штатів Америки та країн Західної Європи:
крайці практики та можливість імплементації 103
- Висновки до розділу 2* 120

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ	123
3.1. Сучасні управлінські підходи трансформації соціально-гуманітарних векторів реформування системи освіти в глобалізаційний період	123
3.2. Реалізація гуманітарної політики у сфері надання освітніх послуг у сучасному контексті дотримання прав дорослих громадян та дітей	141
3.3. Ефективність використання цифрових технологій та дистанційних навчальних онлайн-платформ сучасності здобувачами закладів освіти	160
<i>Висновки до розділу 3</i>	182

Розділ 4

ДЕРЖАВНА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ СИСТЕМНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	185
4.1. Трансформація державної гуманітарної політики в освітній сфері в контексті формування новітнього соціокультурного простору в Україні	185
4.2. Удосконалення управлінських підходів з реалізації освітньої політики академічної мобільності в сучасному транскордонному співробітництві	202
4.3. Реформування національної системи надання освітніх послуг в умовах євроінтеграції на сучасному етапі загроз гуманітарній безпеці України	221
<i>Висновки до розділу 4</i>	237

ВИСНОВКИ	240
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	247
ДОДАТКИ	284

ВСТУП

Досвід провідних держав демонструє, що спільними зусиллями закладів освіти також можна вплинути на покращення ситуації в освітній політиці. Аналіз позитивного досвіду управління у закладах освіти у зарубіжних країнах дає підходи щодо імплементації управлінських принципів у національних закладах освіти з урахуванням специфіки та соціально-економічної ситуації. Отже, можливість імплементації системи освіти має чітку орієнтацію на інтеграцію її в європейський освітній простір, а трансформація навчального процесу забезпечує підготовку здобувачів закладів освіти до швидкого орієнтування у змінному інформаційному суспільстві та активної участі у відкритих багатокультурних спільнотах.

Після майбутнього вступу України до ЄС заклади освіти повинні стати складовою єдиного європейського освітнього простору, що обумовлює кращу політичну, соціальну, некомічну співпрацю між різними типами закладів освіти та мобільність студентів і науково-педагогічних працівників. Особливістю управління сучасною освітою є необхідність залучення до вирішення проблем освіти різних соціальних інститутів, зростання ролі освітніх інституцій в організації та підтримці вищої освіти. Подальший розвиток принципу автономії освітніх установ як базисного принципу управління сучасною освітньою системою, що дозволяє освітнім інституціям самостійно вирішувати такі питання управління освітнім процесом, як вибір освітнього процесу, вибір освітніх методик та технологій, визначення структури та складу зайнятого персоналу, джерела фінансування.

Розвиток конкурентного освітнього середовища, створення насиченого ринку освітніх послуг є найважливішим принципом управління системою освіти. Важливим принципом управління освітою за умов розвитку ринку освітніх послуг є необхідність фіксації вимог до якості освіти та розвитку системи контролю над виконанням цих вимог. Принципово нові соціоекономічні умови розвитку суспільства вимагають нових підходів до вирішення глобальних проблем сучасності, але при цьому відкривають і можливості нового бачення. Однією з таких проблем є проблема трансформації системи гуманітарної освіти, оскільки вона моделює ті відносини, які відбуваються в суспільстві.

У цьому контексті варто подумати, якою мірою європейські норми впливають на забезпечення єдиної освіти в країнах-членах ЄС, відповідно діяльність у сфері освіти спрямована на розвиток європейського виміру в освіті, зокрема через навчання та поширення мов держав-членів. Їхня мета також сприяти мобільності студентів та викладачів шляхом заохочення академічного визнання дипломів і періодів навчання та сприяння співпраці між навчальними закладами. Важливо також заохочувати молодь до участі в демократичному житті Європи, навчатися в інших європейських країнах та підтримувати розвиток дистанційної освіти.

З одного боку, соціально-гуманітарне знання та освіта визнаються квінтесенцією інформаційної цивілізації XXI ст., а з іншого боку – всупереч думці науково-освітньої спільноти, соціально-гуманітарне знання та вища освіта робляться одностороннім, порушуючи цілісність, комплексність освітнього впливу на молоду людину. Трансформація соціально-гуманітарної сфери освіти стає визначальним вектором демократизації та гуманізації, засобом встановлення оптимальних співвідношень між потребами суспільства в освітньому потенціалі та особистісною орієнтацією кожної молодої людини.

Модернізація соціально-гуманітарної складової системи освіти повинна бути пов'язана з наданням їй властивостей відкритості, здатності інтегрувати в себе кращі та актуальні елементи світового знання

і досвіду. При цьому необхідно не втрачати, а зберегти те цінне, що вже накопичено в розвитку суспільної та освітньої систем України, соціально-гуманітарним вектором, що визначає напрямок всієї модернізації освіти, стає перерозподіл теоретичного та практичного знання у змісті освіти.

Сьогодні цілям забезпечення потреби та права громадян на здобуття освіти будь-якого рівня на місці свого проживання або професійної діяльності є поширення дистанційного навчання. Важлива сумісність із процесом соціальної, економічної та політичної інтеграції, але на основі окремих систем освіти та переходу до глобального інформаційного суспільства. Хоча на даний час не створено глобальної освітньої системи, натомість розроблено загальний канон цінностей та спільних соціальних, економічних та політичних цілей, які визначають напрямки навчання та виховання молоді.

Основним є сприяння добробуту шляхом боротьби із соціальним відчуженням та дискримінацією, сприяння соціальній справедливості та захисту, солідарності між поколіннями та захисту прав дитини, а також сприяння економічній, соціальній та територіальній єдності та солідарності між державами. Європейські інституції можуть діяти для зближення національних систем, заохочуючи держави-члени самостійно трансформувати свої системи освіти відповідно до рекомендацій. Зазначену дію може сприяти законодавча база, яка захищає права особи на недискримінацію та вільне пересування працівників та послуг. Це можливо завдяки європейським освітнім програмам, стимулам до підвищення якості навчання і підвищення кваліфікації та підвищення індивідуальних можливостей працевлаштування.

Ситуація на ринку освітніх послуг диктує закладам освіти нові закони виживання та перемоги у конкурентній боротьбі, такий рівень освітніх технологій, аналогічні властивості послуг, єдині ринки збуту забезпечують приблизно рівні умови для конкуруючих закладів і виграш у цій боротьбі сьогодні забезпечується здатністю організації гнучко дотримуватися змін освітнього ринку. Для того щоб стратегія діяльності закладу освіти стала значущою та адекватною

його потенційним можливостям, потрібно знати та безперервно вивчати заклад освіти та його середовище, вчитися та професійно спілкуватися, неупереджено вивчати свій та чужий досвід.

Державна гуманітарна політика на теренах Європи полягає в тому, щоб через навчання громадян впродовж життя внести свій внесок у розвиток ЄС як суспільства, заснованого на знаннях, зі сталим економічним розвитком, більшою кількістю та кращими робочими місцями та більшою соціальною згуртованістю, забезпечуючи при цьому належний захист навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Зокрема, програми мають на меті сприяти обміну, співпраці та мобільності між системами освіти та навчання в ЄС, щоб вони стали світовим еталоном якості. Дотримання гуманітарних прав людини має стати відкритим для культури, знань і соціального прогресу, поглибити демократію, характер і прозорість суспільного життя, прагнути до миру, справедливості та солідарності.

Демократизація управління системою освіти має забезпечувати участь у ній усього громадянського суспільства, подолання територіальної, матеріально-фінансової, корупційної, інформаційної та комунікативної нерівності в освіті на всій території України. Обмеження вторгнення ринкових відносин та ідеології в освітній простір забезпечить гуманізацію та фундаменталізацію освіти. Видається, що необхідно термінове вирішення проблемно-більових питань освітньої системи, а саме мобільність, реальна доступність освіти, кадрова політика в освіті та ефективність управління освітніми установами.

Сьогодні необхідне сприяння органів державної влади шляхом створення спільного ринку та поступової уніфікації державної гуманітарної політики, безперервного та неухильного розширення, посилення стабілізації, швидше покращення рівня життя та тісніші відносини між державами. Основою зазначених цінностей і цілей була культурна, релігійна та гуманістична спадщина, з якої випливають загальнолюдські цінності, що становлять непорушні та невід'ємні права людини, а також свобода, демократія, рівність і верховенство держави.

Розділ 1

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

1.1. Управлінські підходи в освітньому просторі із збереження ціннісних орієнтирів громадян в умовах сучасних суспільних трансформацій

Право на здобуття освіти визнається основним правом людини в основних міжнародних документах та угодах, таких як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права [76]. Сьогодні від держав вимагається вжити заходів для розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти, сприяти ліквідації неписьменності у світі та сприяти доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. Нормативні акти, що містяться в обов'язкових міжнародних конвенціях підкреслюють право кожної людини на свободу думки, совісті та релігії, зокрема на реалізацію цих свобод через освіту.

Обов'язковим для держави є вжити відповідних кроків у цьому напрямку шляхом запровадження безкоштовної освіти та надання фінансової допомоги у разі потреби. Держави також зобов'язані зробити освіту доступною для всіх за допомогою будь-яких можливих засобів на основі можливостей окремої людини. Зрештою, держави

здіяні у розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти з метою сприяння ліквідації неписьменності у світі та полегшення доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. Метою таких дій є не лише забезпечення поваги до гідності людини, а й надання їй можливості досягти самостійності та сприяти активній участі в житті суспільства.

Реалізація права на освіту стає обов'язком держави, яка має дати можливість кожному громадянину реалізувати це право. При цьому, питання права на освіту безпосередньо пов'язане із здійсненням та контролем обов'язкової освіти, принципами фінансування, технічного стану та навчальної бази, організації роботи закладу освіти, організації індивідуального навчання та соціальної допомоги, що важливо в контексті рівного доступу до освіти. З цим пов'язане право на гідні умови життя та справедливий рівень життя, право на охорону здоров'я та право на відпочинок, ефективний доступ до цих прав також забезпечує реалізацію права на освіту [55, с. 46–47].

Забезпечення соціальних прав є обов'язком держави, які вона зобов'язана створити для належних умов щодо психічного та фізичного розвитку. Права дають змогу підготуватися до соціальної незалежності та можливості стати затребуваним у суспільстві, найважливішим з них є право на освіту, уточнюючи обсяг права на освіту, середня освіта в її різних формах, включаючи технічну та професійну освіту, має бути загальнодоступною для всіх за допомогою усіх відповідних заходів, зокрема поступового запровадження безкоштовної освіти [48, с. 264].

Державна гуманітарна політика в контексті диференціації управлінських підходів приносить свої переваги і впливає на розвиток та інновації закладів освіти. Одним із найскладніших завдань закладів освіти на сучасному етапі є створення умов та ініціювання діяльності щодо зменшення несприятливих умов навчання. Освітня нерівність станом на сьогодні є доконаним фактом, тому навчання у закладі вищої освіти має забезпечити кожній молодій людині достатні умови

для повноцінного розвитку, гідної самореалізації та участі у суспільно-культурному житті.

Одним із пріоритетів сучасної системи освіти є створення можливостей для повноцінної участі в ній молодих людей, які відрізняються один від одного за різними критеріями цінностей і водночас конструктивно використовувати потенціал диференційованості, який існує в будь-якому освітньому просторі [26]. Тому, формування та реалізація освітньої діяльності з ідеями інклюзії, виходячи з того, що в кожній молодій людині, незалежно від рівня інтелектуальної підготовленості, соціального статусу, культурної приналежності є важливий потенціал з точки зору соціального розвитку набуває все більшого значення. Активна участь у різноманітній соціокультурній реальності, що динамічно змінюється, вимагає не лише здобуття знань, а й низки компетенцій.

Використання потенціалу диференційованості для збагачення освітнього процесу сьогодні непросте, тому існує низка бар'єрів, які заважають ефективній взаємодії та комунікації. Необхідно вирівняти можливості для молодих людей, які належать до груп соціальних меншин та позбавлених доступу до різних сфер суспільного життя. Диференційованість надання послуг є можливістю забезпечити розвиток та покращення якості всієї системи закладів вищої освіти [107, с. 131]. Зазначений підхід відповідає вирішенню проблемам соціальної ізоляції, в якій важливу роль відіграють навчання та виховання молодого покоління.

Керівники закладів освіти повинні робити акцент на системних, комплексних організаційних рішеннях, які підтримують рівні соціальні можливості. Державну гуманітарну політику в контексті диференціації управлінських підходів слід розглядати як розроблену концепцію координації з особливим акцентом на вирівнюванні людських можливостей та протидії соціальному дисбалансу. Диференціація управлінських підходів поєднує стратегію державної гуманітарної політики в цілому та її основні завдання і стратегію управління людським капіталом закладів освіти.

Державну гуманітарну політику можна розуміти неоднозначно, включаючи прийняття вибору та прийняття рішень щодо мети, напряму, змісту та організації навчання і виховання, а також планування освітньої діяльності [61, с. 38; 102, с. 29]. Сьогодні освіті надається принципове значення для розвитку суспільства, зростання добробуту та конкурентоспроможності, широко зрозумілі економічні та соціальні зміни є причиною змін в освіті з точки зору суб'єктів освітньої політики, а також цілей і змісту освіти та їх адресатів, про що свідчить про новий пріоритет в освіті, який адаптується до сучасного, вимогливого ринку праці.

Все частіше освітню політику згадують у контексті не лише діяльності держави чи діяльності органів місцевого самоврядування, а й усього Європейського Союзу, саме в цьому контексті Союз можна розглядати як суб'єкт освітньої політики. Нині адресатами гуманітарної політики є всі члени суспільства – діти, підлітки та дорослі, згідно з розумінням освіти як цілісної системи освіти та виховання, що охоплює різні рівні навчання в інституційній та поза інституційній формах. Завдяки динаміці сучасних змін в Європейському Союзі освіта ставить перед собою нові цілі такі як мобільність і можливість змінювати кваліфікацію на всіх етапах життя [74].

Головною метою освіти є створення відповідної атмосфери у навчанні, за якої кожна молода людина незалежно від походження, зовнішності, стану здоров'я, віку, почуватиметься в закладі освіти цінною та прийнятою, завдяки чому зможе повною мірою використовувати свій потенціал [49, с. 14–15]. Зазначений підхід вимагає кардинальної зміни мислення посадових осіб, які працюють у закладі освіти, а також державних службовців, що працюють у соціально-гуманітарній сфері.

Сьогодні необхідно, щоб управлінський персонал адміністрацій закладів освіти зайняв позицію, яка характеризується розумінням і повагою до індивідуальних потреб і очікувань молодих людей. Основна відповідальність за надання можливостей навчання покладається на керівників закладів освіти. Надання освітніх послуг через систему навчання має стати важливою пропагандистською діяльністю,